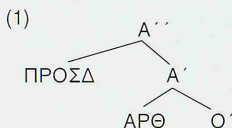

Δ. Θεοφανοπούλου-Κοντού

ΔΟΜΗ ΤΗΣ «ΟΦ» ΚΑΙ ΜΕΤΑΚΙΝΗΣΗ ΤΟΥ ΕΡΩΤΗΜΑΤΙΚΟΥ

1. Το πρόβλημα

Έχει διατυπωθεί η άποψη, στο θεωρητικό επίπεδο, ότι το δομικό σχήμα της «ΟΦ» εμφανίζει αντιστοιχία με εκείνο της «Πρότασης» (Abney 1986, Fukui - Speas 1986:121). Τούτο σημαίνει ότι η ΟΦ ως Ο' ή Ο'', εγκλείεται σε μη λεξική κατηγορία, την Α' '1, όπως η Πρόταση (ΚΛ' '2) εγκλείεται στην κατηγορία ΣΔ' '3. Παραθέτω το προτεινόμενο σχήμα, ακολουθώντας την ανάλυση των Fukui και Speas, ως προς την προβολή του Ο — Ο' και όχι Ο'' (κατά τη διαπραγμάτευση το σχήμα αυτό αναφέρεται και ως «ΟΦ»):

Αντίστοιχο σχήμα υιοθετείται από τους Horrocks και Σταύρου (1985, 1987, 1990α, 1990β) κατά την ανάλυση της ΟΦ στην ΝΕ με παράλληλη διερεύνηση του τρόπου δομήσεως των επί μέρους συστατικών της ΟΦ και με προσπάθεια καθορισμού του περιεχομένου της κάθε θέσης. Σύμφωνα με την προτεινόμενη ανάλυση (1985:205):

«Οι ελληνικές ΟΦ σε αντίθεση με τις αντίστοιχες της Αγγλικής έχουν θέση μη γραμματικών σχέσεων αντίστοιχα με τη θέση ΣΔ στην Π».

Σε παρόμοιο δομικό σχήμα καταλήγει και ο G. Drachman (1988), εξετάζοντας προβλήματα που αφορούν γενικώς στην ΟΦ της ΝΕ (δόμηση των συστατικών της, μετακινήσεις).

Μία τέτοια θεώρηση της «ΟΦ», έχει δημιουργήσει ορισμένα ερωτήματα μεταξύ των μελετητών της ΝΕ οι οποίοι υιοθετούν την άποψη αυτή τα οποία είτε αφορούν στο προτεινόμενο γενικό σχήμα είτε έχουν σχέση με την ανάλυση των δεδομένων της γλώσσας. Τα θέματα αυτά συνοψίζονται ως εξής:

- (i) Θα δεχτούμε ότι η ΟΦ εγκλείεται πάντοτε σε μεγίστη προβολή (X' '2) ή θα δεχτούμε παράλληλα προβολή Χ' ;
- (ii) Πώς χαρακτηρίζεται η θέση ΠΡΟΣΔ και τι μπορεί να περιλάβει;

Οι απαντήσεις στα θέματα αυτά είναι αποκλίνουσες. Ως προς το πρώτο θέμα, κατά την ανάλυση των Horrocks και Σταύρου, η ΟΦ εγκλείεται πάντοτε σε μεγίστη προβολή X' , η δε παρουσία της θέσης ΠΡΟΣΔ είναι σταθερή. Αντιθέτως στο θεωρητικό σχήμα των Fukui - Speas η μεγίστη προβολή (X') με την υποχρεωτική παρουσία μοναδικής θέσης ΠΡΟΣΔ εμφανίζεται μόνον εφόσον υπάρχουν συγκεκριμένα λειτουργικά χαρακτηριστικά (functional features ή F-features) που παράγονται στις αντίστοιχες κεφαλές των λειτουργικών κατηγοριών⁴ και τα οποία επιβάλλεται να πραγματοποιούν στο συστατικό που προτάσσεται στην θέση ΠΡΟΣΔ (Fukui 1986:54· Fukui - Speas 1986:138). Άλλως, η μεγίστη προβολή για την κατηγορία είναι η X' . Ακολουθώντας το ανωτέρω θεωρητικό σχήμα ο Drachman (1988) υποστηρίζει ότι η ΟΦ, ως O' , στην ΝΕ εγκλείεται σε προβολή X' και όχι X'' ⁵.

Σχήμα A' , δηλ. μεγίστη προβολή του τύπου X' , με απουσία θέσης ΠΡΟΣΔ υιοθετείται από την Manzini (1991:167). Σημείο αφετηρίας της είναι η διαπίστωση ότι η ΟΦ αποτελεί πάντοτε φραγμό για οποιαδήποτε εξαγωγή, γεγονός το οποίο δεν θα μπορούσε να επιτευχθεί αν, κατά το πρότυπο της Πρότασης (Π'), υπήρχε θέση η οποία θα λειτουργούσε ως πεδίο προσγειώσεως κάθε μετακινούμενου συστατικού. Οι περιπτώσεις εξαγωγής όρου της ΟΦ ή συστατικού από βαθύτερα εξαρτημένη πρόταση (σχήμα Σύνθετης ΟΦ), αντιμετωπίζονται, κατ' αυτήν, στα πλαίσια του δικού της θεωρητικού σχήματος, χωρίς την συμμετοχή της θέσης ΠΡΟΣΔ.

Ως προς το δεύτερο θέμα, το οποίο έχει συστηματικότερα απασχολήσει τους ερευνητές, η θέση ΠΡΟΣΔ για την ΝΕ αποτελεί μη οργανική θέση (A' -θέση), δηλ. θέση που δεν προσδίδει πτώση και θεματικό ρόλο στην ΟΦ που τίθεται σ' αυτήν, εν αντιθέσει προς τις αντίστοιχες περιπτώσεις της Αγγλικής⁶. Στην θέση αυτή προτάσσονται συστατικά, για λόγους έμφασης / αντιδιαστολής, αφού όμως προσλάβουν την κατάλληλη πτώση (γενική) στην αρχική τους θέση (B-θέση), δηλ. σε θέση συμπληρώματος του ονόματος:

(2) του παππού / τίνος το σπίτι

(από: το σπίτι του παππού)

Η ανωτέρω θέση, από απόψεως λειτουργίας, θεωρήθηκε από τους Horrocks και Σταύρου αντίστοιχη με εκείνη της Π'. Μπορεί, κατά συνέπεια, να αποτελεί τον υποδοχέα μιας μετακινούμενης ερωτηματικής φράσης στην αρχή (1987:89):

(3) τίνος, μου είπες [t_i^3 [πως διάβασες [t_i^2 το βιβλίο t_i^1]]];

Σύμφωνα με την διατύπωσή τους (1987:85):

«In Greek wh-phrases may be adjoined to a non argument position in NP».

Ερμηνεύεται έτσι, κατ' αυτούς, και η εξαγωγή όρου από τις ονοματικές

συμπληρωματικές προτάσεις, θεωρούμενη οιονεί ως μετακίνηση από ΣΔ-σε-ΣΔ (ακριβέστερα από ΠΡΟΣΔ-σε-ΠΡΟΣΔ) γεγονός που σημαίνει για την περίπτωση αυτή κατάργηση της ιδιότητας του φραγμού για την ΟΦ:

(4) ποιον, άκουσες [t^3 [τη φήμη [t^2 [ότι απέλυσαν t^1]]]];

Το γενικώτερο θέμα της εξαγωγής συστατικού από τις ονοματικές - συμπληρωματικές προτάσεις με έχει ήδη απασχολήσει (Θεοφανοπούλου-Κοντού 1989) και δεν πρόκειται να επανέλθω εδώ. Συμπερασματικά αναφέρω μόνον ότι από παράλληλες μελέτες σχετικά με το θέμα (Θεοφανοπούλου-Κοντού 1969 και Philippaki-Warbuton και Παπαφίλη 1989) έχει δειχθεί ότι τα δεδομένα της ΝΕ δεν συνηγορούν υπέρ της προτεινόμενης λύσης εφόσον μόνον σε περιορισμένο αριθμό ονοματικών συμπληρωματικών προτάσεων είναι δυνατή μια τέτοια μετακίνηση και οι περιπτώσεις αυτές είναι επιδεκτικές διαφόρων ερμηνειών (μεταδόμηση ή μετανάλυση). Αντιθέτως έχει υποστηριχθεί ότι με την κατάργηση για την «ΟΦ» της ιδιότητάς της να αποτελεί φραγμό δημιουργείται σοβαρό πρόβλημα με τις περιπτώσεις εκείνες όπου η μετακίνηση οδηγεί στην παραγωγή αντιγραμματικών προτάσεων. Πρόκειται, κυρίως, για τις εξής κατηγορίες παραδειγμάτων:

(α) Εναρθρες συμπληρωματικές προτάσεις όπως⁷:

(5) *τι το ξέρεις το ότι πήρε ο Γιάννης·;

(από: το ξέρεις το ότι πήρε ο Γιάννης το πτυχίο του)

(β) Αναφορικές προτάσεις όπως:

(6) *ποια εφημερίδα ξέρεις τον κύριο που διαβάζει·;

(από: ξέρεις τον κύριο που διαβάζει την «Εστία»)

(γ) Ονοματικές - συμπληρωματικές προτάσεις που δεν είναι δυνατόν να γίνουν αποδεκτές, σε μεγάλο ποσοστό, σε περίπτωση εξαγωγής συστατικού⁸:

(7) τι αμφισβητούν την άποψη ότι θα υποστηρίξει το ΠΑΣΟΚ·;

(από: αμφισβητούν την άποψη ότι το ΠΑΣΟΚ θα υποστηρίξει την ιδιωτικοποίηση)

Επί πλέον, στο θεωρητικό επίπεδο, μια τέτοια άποψη είναι αντίθετη προς την γενικώτερα υποστηριζόμενη θέση κατά την οποία η ΟΦ αποτελεί γενικώς φραγμό και δεν είναι δυνατόν να αποτελέσει «πέρασμα» κατά την εξαγωγή συστατικού (Chomsky 1986· Koster 1987· Manzini 1991).

Το πρόβλημα που τίθεται εν προκειμένω συνοψίζεται στα εξής: Υιοθετώντας το ανωτέρω δομικό σχήμα για την «ΟΦ» κατά το οποίο — θεωρητικά τουλάχιστον — κάθε εξαγωγή ερωτηματικής φράσης είναι δυνατή με ποιο τρόπο θα περιγράψουμε την διαφοροποίηση μεταξύ γραμματικών προτάσεων όπως η (3) και αντιγραμματικών ή αποδεκτών σε πολύ μικρό βαθμό όπως οι (5), (6), (7). Πιο συγκεκριμένα, πώς θα εξασφαλίσουμε για την «ΟΦ» την παράλληλη δυνατότητα να αποτελεί

φραγμό στην εξαγωγή συστατικού που κυριαρχείται από αυτήν (απαραίτητη προϋπόθεση για την αποφυγή δομών όπως η 5, 6 και 7), χωρίς να προβαίνουμε σε *ad hoc* ρυθμίσεις κατά περίπτωση (Hogrocks - Σταύρου 1987:106). Στο θέμα αυτό έχω αναφερθεί και παλαιότερα. Ετσι, κατά την εξέταση της μετακίνησης του ερωτηματικού στις ονοματικές συμπληρωματικές προτάσεις σε σχέση με το ανωτέρω δομικό σχήμα της «ΟΦ» είχα απλώς επισημάνει το εξής (1989:348):

«Η θέση ΠΡΟΣΔ αποτελεί θέση προτάξεως όρου της ίδιας της ΟΦ όχι όμως και πεδίο προσγειώσεως αναφορικο-ερωτηματικής φράσης έξω από τα όρια της μεγίστης προβολής της κατηγορίας στην οποία εγκλείεται η ΟΦ, δυνατότητα που χαρακτηρίζει αποκλειστικά την [θέση] ΠΡΟΣΔ (Spec) της Π' (ΣΔ'')».

Η άποψη αυτή, αν και διαισθητικά ανταποκρίνεται στα δεδομένα, έχει το μειονέκτημα ότι περιορίζει έστω και έμμεσα την λειτουργία του κανόνα μετακίνησης χωρίς, επί πλέον, να καθορίζονται οι λόγοι που δημιουργούν τον περιορισμό αυτό.

Με την ανάλυση την οποία θα επιχειρήσω θα προσπαθήσω να δείξω ότι η δομή Α''' για την ΟΦ και κυρίως η ύπαρξη κόμβου ΠΡΟΣΔ δεν καταργεί *de facto* τον χαρακτήρα της ΟΦ ως νησίδας. Εν αντιθέσει προς τις δυνατότητες μετακίνησης στην θέση ΠΡΟΣΔ της Π', η δυνατότητα μετακίνησης στην θέση ΠΡΟΣΔ της «ΟΦ» είναι περιορισμένη, ρυθμίζεται δε από γενικές αρχές που ελέγχουν τα αποτελέσματα εξαγωγής ενός ερωτηματικού από την αρχική του θέση, καθορίζοντας, σε τελευταία ανάλυση, πότε η παρουσία του ως ίχνους στην θέση αυτή οδηγεί σε επιτρεπτά σχήματα και πότε αποκλείεται λόγω της παραβίασης όρων που δεν έχουν πλέον σχέση με την ίδια μετακίνηση.

Το πρότυπο το οποίο ακολουθώ κατά την ανάλυση είναι εκείνο της Κυβέρνησης και Αναφορικής Σύνδεσης (Government and Binding). Διευκρινιστικά αναφέρω τα εξής:

- (i) Περιορίζομαι στην εξέταση περιπτώσεων όπου η ενδεχόμενη παρουσία ίχνους λεξικά κυβερνημένου απέξω στην θέση ΠΡΟΣΔ (παραδείγματα Σύνθετης ΟΦ) συντελεί, εσφαλμένα, στον χαρακτηρισμό των προτάσεων ως γραμματικών. Δεν ασχολούμαι με περιπτώσεις στις οποίες η παρουσία ίχνους στην θέση αυτή, δεν θα τροποποιούσε το αποτέλεσμα⁹. Π.χ. παραδείγματα προτασιακού υποκειμένου όπως:

(8) t_1 [t_1 [t_0 γεγονός [t_1 [ότι έλυσες t_1 αποδεικνύει ότι είσαι έξυπνος]]]];

(από: το γεγονός ότι έλυσες αυτή την άσκηση αποδεικνύει ότι είσαι έξυπνος)

- (ii) Δέχομαι συντακτική μετακίνηση του ερωτηματικού (wh-movement) κατά την κλασική του διατύπωση (από ΣΔ-σε-ΣΔ, ή με

βάση το σχήμα που υιοθετώ, από ΠΡΟΣΔ-σε-ΠΡΟΣΔ).

- (iii) Υιοθετώ την ύπαρξη ενδιάμεσων ιχνών ακολουθώντας την ανάλυση στην οποία κυρίως αναφέρομαι (Horrocks - Stavrou 1987).

2. Μετακίνηση του ερωτηματικού και θεωρία των Δεσμεύσεων

Σύμφωνα με την θεωρία των Δεσμεύσεων (Chomsky 1986, Fukui - Speas 1986), ο Περιορισμός της Υποκείμενης Κυκλικής Κατηγορίας (βραχ. ΥΚΚ, αγγλ. Subjacency), που παίζει σημαντικό ρόλο στην λειτουργία του κανόνα μετακίνησης, καθορίζεται πλέον με βάση την έννοια του φραγμού (barrier) η οποία προϋποθέτει και ανάλογο προσδιορισμό της έννοιας της δεσμευτικής κατηγορίας (blocking category). Κατά μία άτυπη διατύπωση, ο βαθμός αποδοχής μιας πρότασης με μετακίνηση συστατικού ελαττώνεται όσο περισσότερους φραγμούς υπερπηδά το μετακινούμενο συστατικό, με αρίστη περίπτωση την παρουσία Ο-φραγμών (Chomsky 1986:30). Η παρεμβολή ήδη δύο φραγμών δημιουργεί «σημαντική ελάττωση ως προς την αποδοχή της πρότασης» (ένθ. αν. 30).

Ιδιαίτερο πρόβλημα στην διατύπωση του περιορισμού της ΥΚΚ σύμφωνα με την θεωρία των δεσμεύσεων δημιουργεί η ίδια η έννοια του φραγμού και της δεσμευτικής κατηγορίας που δεν έχουν προσδιορισθεί με ενιαία κριτήρια (Chomsky 1986:14· Fukui - Speas 1986:195) καθώς και ο τρόπος που γίνεται η χρήση των εννοιών αυτών στις συγκεκριμένες αναλύσεις της μετακίνησης. Αποτέλεσμα της γενικότερης αυτής ασυνέπειας είναι η παρατηρούμενη απόκλιση¹⁰ μεταξύ των διαφόρων αναλύσεων της μετακίνησης στις αναφορικές και ονοματικές συμπληρωματικές προτάσεις (Chomsky 1986:34-36, Fukui - Speas 1986:160-162, Horrocks - Stavrou 1985, 1987, Philippaki-Warbuton και Παπαφίλη 1989, Θεοφανοπούλου-Κοντού 1989).

Γενικά η έννοια του φραγμού είναι σχετική (δεν υπάρχουν απόλυτοι φραγμοί), ρυθμίζεται δε από παράγοντες κατηγοριακούς (μεγίστη προβολή) και δομικούς (μη λεξική κυβέρνηση). Κατά τον Chomsky, οι φραγμοί στην μετακίνηση συστατικού είναι εγγενείς (inherently) ή εκ μεταβίβασης (by inheritance). Όταν μια μεγίστη προβολή (X^{max}) δεν κυβερνάται λεξικά, είναι η ίδια δεσμευτική κατηγορία και αποτελεί εγγενή φραγμό για τα κυριαρχούμενα από αυτήν συστατικά (με εξαίρεση την κατηγορία ΚΛ'). Φραγμό στην μετακίνηση αποτελεί επίσης η κατηγορία που κυριαρχεί σε εγγενή φραγμό (φραγμός εκ μεταβίβασης), με όλα όμως τα προβλήματα που συνεπάγεται η έννοια εφόσον δεν προσδιορίζεται σαφώς από τι εξαρτάται η δυνατότητα μεταβίβασης των χαρακτηριστικών του φραγμού σε μια κατηγορία η οποία δεν αποτελεί η ίδια

εγγενή φραγμό και πως η έννοια συσχετίζεται με εκείνην του λεξικού χαρακτηρισμού.

Ιδιαίτερα προβλήματα στην θεωρία των δεσμεύσεων και πιο συγκεκριμένα στο δομικό σχήμα της Σύνθετης Ονοματικής Φράσης (Complex NP Constraint) το οποίο ανταποκρίνεται στην δομή των προτάσεων που μας απασχολούν (5, 6, 7) δημιουργεί, κατά την γνώμη μου, η κατηγορία της ΟΦ, κυρίως όταν το επιλεγόμενο σχήμα (σχήμα 1) συνεπάγεται την παρουσία κενής θέσης ΠΡΟΣΔ στην οποία μπορεί να τεθεί ένα μετακινούμενο συστατικό. Και τούτο διότι το μετακινούμενο συστατικό, με την μορφή ίχνους στην θέση αυτή, μπορεί να κυβερνηθεί έξωθεν, όπως ακριβώς συμβαίνει στην αντίστοιχη περίπτωση της Πρότασης (Chomsky 1986:11). Συνέπεια αυτού είναι ότι χάνει πλέον η «ΟΦ» στο σύνολο των περιπτώσεων την ιδιότητά της του φραγμού (bounding node), πράγμα το οποίο όμως είναι αντίθετο προς το γλωσσικό αίσθημα. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι με το δομικό σχήμα της ΟΦ που υιοθετείται στην ανάλυση του Chomsky (1986:34-36) και Philippaki-Warbuton και Παπαφίλη (1989) δεν δημιουργείται παρόμοιο πρόβλημα. Η ΟΦ, με την απουσία κόμβου ΠΡΟΣΔ, δεν είναι δυνατόν να αποτελέσει πέρασμα στην μετακίνηση συστατικού που κυριαρχείται άμεσα ή έμμεσα από αυτήν, κατά το πρότυπο της Πρότασης. Διατηρεί έτσι την ιδιότητά της του φραγμού. Αλλά και κατά τους Fukui - Speas (1986), παρά το υιοθετούμενο σχήμα της «ΟΦ», δεν υπάρχει δυνατότητα μετακίνησης υπό μορφή ίχνους στην θέση ΠΡΟΣΔ της A'' , αφού σύμφωνα με τις αρχές της θεωρίας τους (κυρίως saturation principle) η θέση αυτή μαρτυρείται μόνον εφόσον είναι ήδη φορέας λεξιλογικού υλικού και, κατά συνέπεια, δεν μπορεί να αποτελέσει πεδίο προσγειώσεως άλλου συστατικού το οποίο ως ίχνος τίθεται στην θέση αυτή.

Υιοθετώντας το δομικό σχήμα (1) για την «ΟΦ» θα επιχειρήσω, κατ' αρχήν να εξετάσω πώς λειτουργεί ο κανόνας μετακίνησης του ερωτηματικού στα παραδείγματα (3), (5), (6) και (7)¹¹ σε σχέση με την θεωρία των δεσμεύσεων και τι συγκεκριμένα προβλήματα θα δημιουργήσει η υιοθέτηση του ανωτέρου σχήματος κυρίως αν δεχτούμε, με τους Horrocks - Σταύρου, διαδοχική μετακίνηση από ΠΡΟΣΔ-σε-ΠΡΟΣΔ, περιλαμβανομένης και της θέσης ΠΡΟΣΔ της A'' . Επαναλαμβάνω τα παραδείγματα (3), (5), (6) και (7) ως (3a), (5a), (6a) και (7a) δίνοντας αντιστοίχως την επιφανειακή τους μορφή:

(3a) τίνος_i μου είπες [t_i^3 [πως διάβασες [t_i^2 [το βιβλίο t_i^1]]]];

(5a) τι_i το ξέρεις [t_i^3 [το [t_i^2 [ότι πήρε ο Γιάννης t_i^1]]]];

(6a) ποια εφημερίδα_i ξέρεις [t_i^3 [τον κύριο [t_i^2 [που διαβάζει t_i^1]]]];

(7a) τι αμφισβητούν [t^3 [την άποψη [t^2 [ότι υποστηρίζει το ΠΑΣΟΚ t^1]]]];

A' A' ΣΔ' ΣΔ'

Η μετακίνηση του ερωτηματικού (τίνος) στην πρόταση (3a) δεν προσκρούει σε φραγμούς. Και τούτο διότι και η A' και η ΣΔ' είναι λεξικά χαρακτηρισμένες (κατά συνέπεια δεν αποτελούν φραγμό), η δε θέση ΠΡΟΣΔ στην οποία μετακινείται η ερωτηματική φράση είναι κενή και μπορεί να αποτελέσει υποδοχέα του συστατικού αυτού (ίχνος t^2).

Στην πρόταση (5a) η μετακίνηση προσκρούει, μόνον, στην παρουσία της ΣΔ' η οποία αποτελεί φραγμό ως μη λεξικά χαρακτηρισμένη κατηγορία. Σύμφωνα με το υιοθετούμενο σχήμα της «ΟΦ», η κατηγορία αυτή δεν μπορεί πλέον να αποτελέσει φραγμό στην μετακίνηση συστατικού που κυριαρχείται από αυτήν, εφόσον υπάρχει η δυνατότητα παρουσίας του ίχνους (t^3) στην θέση ΠΡΟΣΔ που κυβερνάται έξωθεν. Είμαστε έτσι υποχρεωμένοι να δεχτούμε ότι η ερωτηματική φράση έχει να υπερπηδήσει έναν μόνο φραγμό κατά την μετακίνηση, την ΣΔ', γεγονός το οποίο δεν ανταποκρίνεται στον σαφώς αντιγραμματικό χαρακτήρα του παραδείγματος που προϋποθέτει, κατά την θεωρία των δεσμεύσεων, την παραβίαση περισσοτέρων φραγμών¹².

Αντίστοιχο πρόβλημα αντιμετωπίζουμε με την πρόταση (6a). Η ΣΔ' αποτελεί και εδώ φραγμό ως μη λεξικά χαρακτηρισμένη, όχι όμως και η A' για τους ήδη αναφερθέντες λόγους¹³. Θεωρούμε, επομένως, και για την περίπτωση αυτή ότι παραβιάζεται ένας μόνον φραγμός στην μετακίνηση, γεγονός που έρχεται σε σύγκρουση με τον σαφώς αντιγραμματικό χαρακτήρα της προτάσεως.

Περιπτώσεις, τέλος, όπως η (7a) έχουν ήδη απασχολήσει την έρευνα, χωρίς να υπάρχει συμφωνία μεταξύ των ερευνητών ως προς τον χαρακτηρισμό τους αφενός, και αφετέρου ως προς τον τρόπο που λειτουργεί η θεωρία των δεσμεύσεων κατά την παραγωγή τους. Κατά τους Horrocks - Σταύρου (1985, 1987), παρόμοιες προτάσεις είναι πλήρως αποδεκτές, η δε δυνατότητα μετακίνησης της ερωτηματικής φράσης από ΠΡΟΣΔ-σε-ΠΡΟΣΔ ερμηνεύει επαρκώς τον γραμματικό τους χαρακτήρα. Αντιθέτως ο χαρακτηρισμός των ανωτέρω προτάσεων κατά τις Philippaki-Warbuton και Παπαφίλη (1989) και Θεοφανοπούλου-Κοντού (1989) ποικίλλει, ρυθμίζεται δε σε μεγάλο βαθμό από την δυνατότητα ή όχι «μετανάλυσης» της ΟΦ με το Ρ της κυρίας. Σε όσες περιπτώσεις αυτό δεν είναι δυνατόν, η παραγόμενη πρόταση εμφανίζει μειωμένο βαθμό γραμματικότητας που μπορεί να περιγραφεί αν δεχτούμε την ύπαρξη ενός φραγμού, της ΣΔ' (Chomsky 1986:36) ή της ΟΦ (Rothstein 1988). Στην περίπτωση των προτάσεων αυτών η παρουσία ίχνους t^3 δημιουργεί πρόβλημα στην θεωρία των δεσμεύσεων κατά την μετακίνηση μόνον αν, κατά την Rothstein, η ΟΦ θεωρηθεί φραγμός (εφόσον με την παρουσία

του ίχνους εξουδετερώνεται ο φραγμός). Αντιθέτως αν, κατά τον Chomsky, φραγμό αποτελεί η ΣΔ' ως μη λεξικά κυβερνημένη από το Ο, η παρουσία θέσης ΠΡΟΣΔ στην Α' είναι κενή περιεχομένου.

Από την ανάλυση των ανωτέρω περιπτώσεων προκύπτει ότι η υιοθέτηση σχήματος Α' για την «ΟΦ» δεν ερμηνεύει σωστά την παραγωγή τους σύμφωνα με την θεωρία των δεσμεύσεων, με εξαίρεση περιπτώσεις όπως η (3), ούτε ανταποκρίνεται στον χαρακτήρα τους. Και τούτο διότι δεν περιγράφεται η αντιγραμματοκτικότητα των (5), (6) και ορισμένων περιπτώσεων ονοματικών συμπληρωματικών εφόσον η μετακινούμενη ερωτηματική φράση υπερπηδά σε όλες τις περιπτώσεις που περιγράψαμε έναν μόνο φραγμό. Δεν υπάρχει επίσης τρόπος να περιγραφεί ο αποκλίνων χαρακτήρας ονοματικών συμπληρωματικών όπως η (7) — λιγότερο αποδεκτές από την (3) και περισσότερο αποδεκτές από περιπτώσεις όπως η (5) και (6) — εφόσον και στην περίπτωση αυτή παραβιάζεται ένας φραγμός. Επί πλέον, με την παρουσία κόμβου ΠΡΟΣΔ στον οποίο θεωρητικά τουλάχιστον, μπορεί να μετακινηθεί κάθε ερωτηματική φράση, με την προϋπόθεση ότι η θέση δεν είναι κατειλημμένη, η έννοια του φραγμού «εκ μεταβίβασης», ήδη προβληματική, καθ' εαυτήν, καθίσταται για την κατηγορία αυτή κενή περιεχομένου.

Σύμφωνα με το πρότυπο της Κυβέρνησης και Αναφορικής Σύνδεσης καθοριστικό ρόλο στην αποδοχή των δομών με μετακίνηση πλην του περιορισμού της ΥΚΚ (περιορισμός στην μετακίνηση) φαίνεται να έχει η λειτουργία της Αρχής της Κενής Κατηγορίας (βραχ. ΑΚΚ, αγγλ. ECP)¹⁴. Σύμφωνα με την αρχή αυτή, δεν αρκεί να επιτρέπεται η μετακίνηση ενός ερωτηματικού βάσει των ισχυόντων περιοριστικών όρων· πρέπει, επί πλέον, τα ίχνη από μετακίνηση να υπακούουν στον όρο της «σωστής κυβέρνησης» (proper government), γεγονός που σημαίνει ότι κυβερνώνται από λεξική κεφαλή που τους προσδίδει θεματικό ρόλο (L-marking) είτε ότι έχουν σημείο αναφοράς το αμέσως προηγούμενο ίχνος στον ΣΔ που έχει την ίδια ένδειξη, σύμφωνα με τους όρους της «σωστής κυβέρνησης» («συναναφορά κυβέρνησης», αγγλ. antecedent government).

Εξετάζοντας εκ νέου τα ανωτέρω παραδείγματα σύμφωνα με την κλασική διατύπωση της ΑΚΚ και τις προϋποθέσεις λειτουργίας της (Chomsky 1981) διαπιστώνουμε τα εξής: Στην πρόταση (3) όχι μόνον το αρχικό ίχνος (t¹), αλλά και τα ενδιάμεσα t² και t³ κυβερνώνται «σωστά», πράγμα το οποίο ανταποκρίνεται και πάλι στον χαρακτηρισμό της πρότασης (πλήρως αποδεκτή). Προβλήματα ως προς την κυβέρνηση των ενδιάμεσων ιχνών δημιουργούνται στις περιπτώσεις (5) και (6). Πιο συγκεκριμένα, και στις δύο προτάσεις το ίχνος t² δεν κυβερνάται λεξικά¹⁵, πράγμα το οποίο καθιστά την αντίστοιχη ΣΔ' φραγμό. Τούτο όμως σημαίνει ότι το t² δεν μπορεί να κυβερνηθεί από το αμέσως προηγούμενό

του, το t^3 (antecedent-government), που λειτουργεί ως σημείο αναφοράς, με αποτέλεσμα να παραβιάζεται η ΑΚΚ και στις δύο περιπτώσεις στο σημείο αυτό. Στην πρόταση (7), τα ενδιάμεσα ίχνη t^2 και t^3 κυβερνώνται σωστά μόνον αν δεχτούμε ότι το όνομα κυβερνά λεξικά την ΣΔ' ή οποία έτσι δεν θεωρείται φραγμός. Άλλως το t^2 δεν είναι σωστά κυβερνημένο.

Με βάση τις ανωτέρω διαπιστώσεις θα μπορούσαμε να ισχυριστούμε ότι η ΑΚΚ ως κριτήριο διαφοροποίησης μεταξύ περιπτώσεων όπως η (3) και εκείνων όπως η (5), (6) και (7) λειτουργεί ικανοποιητικά στις περισσότερες περιπτώσεις, με πιθανή εξαίρεση παραδείγματα όπως η (7) όπου ο ρόλος της ως κριτηρίου διαφοροποίησης δεν είναι σαφής. Παρά τον αυξημένο βαθμό περιγραφικής επάρκειας που παρουσιάζει η ΑΚΚ ως προς το σημείο αυτό, δεν θεωρώ, εν τούτοις, ότι θα μπορούσε να ερμηνεύσει κατά τρόπο ικανοποιητικό την μαρτυρούμενη διαφοροποίηση. Και αυτό οφείλεται (i) στην ύπαρξη μη αποδεκτών προτάσεων που δεν καλύπτονται επαρκώς από τους όρους της αρχής αυτής και (ii) σε γενικότερους λόγους που έχουν σχέση είτε με την αρχή καθ' εαυτή (διατύπωση, επί μέρους αποκλίσεις) είτε με τις δυνατότητες που προσφέρει για ουσιαστική ερμηνεία, πράγμα το οποίο θεωρώ σημαντικότερο.

Κατ' αρχήν η ίδια η διατύπωση της αρχής και οι όροι υπό τους οποίους λειτουργεί δεν καθορίζονται από όλους τους ερευνητές με τον ίδιο τρόπο. Η ανωτέρω ανάλυση των παραδειγμάτων συνεπάγεται την παρουσία ενδιαμέσων ίχνων (Chomsky 1986), πράγμα το οποίο όμως δεν είναι γενικά αποδεκτό¹⁶. Είναι όμως γεγονός ότι χωρίς τα ενδιάμεσα ίχνη δεν υπάρχει και πάλι η δυνατότητα διαφοροποίησης των περιπτώσεων που μας απασχόλησαν εφόσον τα αρχικά ίχνη και στις τέσσερις περιπτώσεις κυβερνώνται λεξικά.

Περισσότερα προβλήματα αντιμετωπίζουμε σε περιπτώσεις μετακίνησης προσαρτήματος (adjunct) όπως προκύπτει από παραδείγματα όπως (9)-(11):

(9)* πότε, το ξέρεις [t_1^3 [το [t_1^2 [ότι πήρε ο Γιάννης το πτυχίο του t_1^1]]]];
 $A' A' \Sigma \Delta' \Sigma \Delta'$

(από: το ξέρεις το ότι ο Γιάννης πήρε το πτυχίο του τον Ιούνιο)

(10)* πού, ξέρεις [t_1^3 [τον κύριο [t_1^2 [που διαβάζει την εφημερίδα t_1^1]]]];
 $A' A' \Sigma \Delta' \Sigma \Delta'$

(από: ξέρεις τον κύριο που διαβάζει την εφημερίδα στο καφενείο)

(11)* πότε, αμφισβητούν [t_1^3 [την άποψη [t_1^2 [ότι ο ΣΥΝ θα
 $A' A' \Sigma \Delta' \Sigma \Delta'$

υποστηρίξει το ΠΑΣΟΚ t_1^1]]]]];

(από: αμφισβητούν την άποψη ότι ο ΣΥΝ θα υποστηρίξει το ΠΑΣΟΚ στις εκλογές)

Στα παραδείγματα αυτά, εν αντιθέσει με περιπτώσεις όπως οι (5), (6) και (7) όπου το ίχνος κυβερνάται λεξικά και η επανακτησιμότητά του είναι θεωρητικά δυνατή και χωρίς την παρουσία ενδιάμεσων ιχνών, η επανακτησιμότητα του προσαρτήματος, σύμφωνα με τις αρχές της θεωρίας, επιτυγχάνεται μόνο με την σωστή κυβέρνηση των ενδιάμεσων ιχνών (AKK). Ο σαφώς όμως αντιγραμματικός χαρακτήρας των περιπτώσεων αυτών δεν δικαιολογείται αν δεχτούμε ότι η AKK παραβιάζεται μόνον στη θέση t^2 , και ενδεχομένως ούτε σ' αυτήν στην (11), εφόσον τα ίχνη είναι σωστά κυβερνημένα κατά τους όρους της «σωστής κυβέρνησης». Έτσι το t^1 κυβερνάται από το αμέσως προηγούμενό του t^2 με την ίδια ένδειξη και το t^3 , στην θέση ΠΡΟΣΔ, κυβερνάται λεξικά από το προσκειμένο του ρήμα στην ανωτέρω ευρισκόμενη πρόταση.

Πέρα όμως από τα προβλήματα που ανακύπτουν στις συγκεκριμένες περιπτώσεις ο γενικότερος τρόπος με τον οποίον οι προτάσεις αυτές αντιμετωπίζονται στο γλωσσικό μας αίσθημα δεν ανταποκρίνεται στον τρόπο με τον οποίο καθορίστηκε η απόκλισή τους. Έτσι, ενώ σύμφωνα με τους όρους της AKK η απόκλιση στις ανωτέρω προτάσεις δημιουργείται στην θέση του ίχνους t^2 , εφόσον αυτό αντιπροσωπεύει την κατηγορία που δεν είναι «σωστά» κυβερνημένη, για τους ομιλητές το μη αποδεκτό παραδειγμάτων όπως (5), (6), (8), (9) και (10) δημιουργείται κυρίως από την παρουσία της ίδιας της «ΟΦ» η οποία, στην πραγματικότητα, αποτελεί για τον ομιλητή εμπόδιο στην αναφορική σύνδεση του ερωτηματικού στην αρχή της προτάσεως με την θέση από την οποία προέρχεται στην βαθεία δομή (B-θέση). Η διαισθητική αυτή παρατήρηση καθιστά προβληματική την αποτελεσματικότητα του ίχνους στον κόμβο ΠΡΟΣΔ ως σημείου αναφοράς (το ίχνος είναι ουσιαστικά απροσδιόριστο στην θέση αυτή), οδηγεί δε στην ανάγκη να διερευνηθεί το σχήμα της A'' ως προς την θέση ΠΡΟΣΔ (παρουσία / απουσία του κόμβου) και ως προς τα μετακινούμενα σ' αυτήν συστατικά (όροι υπό τους οποίους γίνεται η μετακίνηση).

3. Μετακίνηση και δομικό σχήμα της «ΟΦ»

3.1. Από την μέχρι τώρα ανάλυση των δεδομένων προκύπτει ότι με την υιοθέτηση σχήματος A'' για την ΟΦ, με θέση ΠΡΟΣΔ (Spec) που — λόγω της φύσεώς της — αποτελεί «πέρασμα» για οποιοδήποτε μετακινούμενο συστατικό, παρέχεται η δυνατότητα ελεύθερης εξαγωγής ερωτηματικού / αναφορικού από την ίδια κατηγορία ή βαθύτερα εξαρτημένη Πρόταση / ΟΦ, με αποτέλεσμα να ακυρώνεται η γενικώς υποστηριχθείσα ιδιότητα της ΟΦ να αποτελεί φραγμό (Chomsky 1986· Koster 1987· Manzini 1991)¹⁷. Παρόμοιο όμως αποτέλεσμα δεν ανταποκρίνεται στα

δεδομένα της θεωρίας, αλλά και στα συγκεκριμένα δεδομένα της ΝΕ.

Υιοθετώντας, κατά συνέπεια, το ανωτέρω σχήμα για την ΟΦ θα πρέπει να αντιμετωπίσουμε τα εξής θέματα σχετικά με την θέση ΠΡΟΣΔ:

- (i) Να δεχτούμε την δυνατότητα να απαντά η θέση μόνον όταν συντρέχουν λόγοι που επιβάλλουν την παρουσία της.
- (ii) Να περιορίσουμε κατά τέτοιο τρόπο το περιεχόμενο της θέσης ώστε να υπάρχει εγγενής περιορισμός ως προς τα συστατικά που μπορούν να μετακινηθούν σ' αυτήν. Στην περίπτωση αυτή η παρουσία της δεν επηρεάζει την βασική ιδιότητα της ΟΦ να αποτελελεί φραγμό στην εξαγωγή.

Σχετικά με το πρώτο θέμα παρατηρούμε τα εξής. Σύμφωνα με τις διατυπωθείσες θεωρίες περί των λεξικών και λειτουργικών κατηγοριών η εν γένει δομή τους, η παρουσία / απουσία μεγίστης προβολής σε μια κατηγορία, αλλά και ο καθορισμός του περιεχομένου των διαφόρων θέσεων και ο τρόπος με τον οποίο επιτυγχάνεται η πλήρωσή τους προσδιορίζονται γενικώς από αρχές θεωρητικές αυστηρά οριοθετημένες. Παρά την γενική αυτή διαπίστωση δεν έχει, εν τούτοις, επιτευχθεί προς το παρόν κατά τρόπο γενικά παραδεκτό ο καθορισμός αρχών που καθορίζουν τον αριθμό των επί μέρους κατηγοριών, την δομή τους αλλά και την αλληλεπίδραση μεταξύ λεξικών και λειτουργικών. Δεν έχουν επίσης προσδιοριστεί παραμετροποιήσεις των λειτουργικών κατηγοριών εφόσον η συστηματική διερεύνηση περιορίζεται σε ορισμένες μόνον γλώσσες. Ειδικότερα για την κατηγορία της Φράσης του Άρθρου (DP) οι προταθείσες αναλύσεις (Fukui - Speas 1986, Abney 1986) — αποκλίνουσες καθ' εαυτές — δεν φαίνεται να ανταποκρίνονται στα αντίστοιχα δεδομένα της ΝΕ, κυρίως ως προς την διαδικασία της πρόταξης. Αναφερόμαι κυρίως στα εξής σημεία:

- (i) υπάρχει διαφοροποίηση ως προς το είδος της θέσης ΠΡΟΣΔ μεταξύ Αγγλικής και ΝΕ: Α-θέση στην Αγγλική έναντι Α' θέσης στην ΝΕ
- (ii) στην ΝΕ απουσιάζει το λειτουργικό χαρακτηριστικό το οποίο επιβάλλει την πρόταξη όρου στην θέση ΠΡΟΣΔ (πρβλ. για την αγγλική το μόρφημα της γενικής 's)
- (iii) η παρουσία του άρθρου είναι ανεξάρτητη από την πρόταξη (ΝΕ), εν αντιθέσει προς την Αγγλική όπου η παρουσία του την αποκλείει αυτομάτως.
- (iv) υπάρχει δυνατότητα, σε περιορισμένο βέβαια βαθμό, προτάξεως περισσότερων συστατικών, γεγονός που αυτομάτως αποκλείει το σχήμα Fukui - Speas (η θέση ΠΡΟΣΔ είναι, κατ' αυτούς, μοναδική και μη επαναγράψιμη, 1986:130).

Παρά τους ανωτέρω προβληματισμούς, ξεκινώντας από την αρχή κατά την οποία η προαιρετική θέση ΠΡΟΣΔ (Chomsky 1986:3-4 Abney 1986)

απαντά μόνον εφόσον είναι φορέας συστατικού και με αφετηρία τα δεδομένα πρόταξης της ΝΕ θα μπορούσαμε να δεχτούμε κατά παραχώρηση την θέση ΠΡΟΣΔ για τις περιπτώσεις εκείνες όπου η θέση είναι κατειλημμένη, με οποιονδήποτε τρόπο κι αν θεωρήσουμε ότι πραγματοποιείται η πρόταξη αυτή. Θα μπορούσαμε επίσης να δεχτούμε παρόμοιο σχήμα για τα παραδείγματα εκείνα στα οποία το συμπλήρωμα του ονόματος σε γενική έχει ήδη μετακινηθεί στην αρχή της πρότασης ως ερωτηματική φράση, υποθέτοντας κατά τον κλασικό τρόπο περιγραφής της μετακίνησης του ερωτηματικού (από ΠΡΟΣΔ-σε-ΠΡΟΣΔ) μια πρώτη μετακίνηση στην θέση ΠΡΟΣΔ της A'' («ΟΦ»):

(12) τίνος βιβλίου, διάβασες [t_1^2 [την κριτική t_1^1]];
 $A'' A'$

από την παράλληλα μαρτυρούμενη πρόταση:

(13) διάβασες την κριτική τίνος βιβλίου;

Για τις άλλες περιπτώσεις στις οποίες η θέση δεν είναι ήδη κατειλημμένη θα ήταν δυνατόν να υποθέσουμε ότι η θέση απουσιάζει. Με άλλα λόγια, η ΟΦ, ως O'' ή O' , δεν εγκλείεται σε μεγίστη προβολή X'' , αλλά φτάνει μόνον μέχρι το X' αποτελεί δηλαδή A' . Επιτυγχάνεται έτσι, κατά τρόπο φυσικό, η διαφοροποίηση μεταξύ περιπτώσεων όπως (3) — η μετακίνηση του ερωτηματικού γίνεται από ΠΡΟΣΔ-σε-ΠΡΟΣΔ — και εκείνων όπως η (5), (6), (7) όπου παρόμοια μετακίνηση λόγω της απουσίας της θέσης ΠΡΟΣΔ δεν είναι δυνατή.

Η λύση αυτή που εκ πρώτης όψεως φαίνεται περιγραφικά επαρκής εμφανίζει ορισμένα μειονεκτήματα. Κατ' αρχήν δημιουργούνται προβλήματα σε περιπτώσεις όπως η (13) στις οποίες το συμπλήρωμα του ονόματος δεν έχει μετακινηθεί από την Β-θέση. Θα υποθέσουμε θέση ΠΡΟΣΔ στις περιπτώσεις αυτές ή όχι; Αν για λόγους οικονομίας της αρχικής δομής δεχτούμε παρόμοια θέση, είμαστε υποχρεωμένοι να περιορίσουμε, κατά κάποιον τρόπο, την μετακίνηση συστατικού από άλλα σημεία της πρότασης ώστε να αποφευχθεί η παραγωγή μη αποδεκτών προτάσεων με μετακίνηση:

(14) τι υποστηρίζουν πολλοί [t_1^3 [την άποψη του Chomsky
 $A'' A'$

[t_1^2 [ότι αφήνουν οι μετασχηματισμοί t_1^1]]]];
 $\Sigma\Delta'' \Sigma\Delta'$

(από: πολλοί υποστηρίζουν την άποψη του Chomsky ότι οι μετασχηματισμοί αφήνουν ίχνη)

Αν πάλι θεωρήσουμε ότι στις περιπτώσεις αυτές η θέση απουσιάζει, οδηγούμαστε στην διαφοροποίηση, ως προς το αρχικό σχήμα, παραδειγμάτων όπως (12) και (13), πράγμα που είναι αντιοικονομικό (παράλληλα σχήματα A'' και A'). Επί πλέον η υιοθέτηση σχήματος A' για την ΟΦ καταργεί την ιδιότητά της να αποτελεί φραγμό γεγονός που οδηγεί και πά-

λι σε μη επιθυμητό αποτέλεσμα. Έτσι παρά τα αναμφισβήτητα πλεονεκτήματα που παρουσιάζει για το πρόβλημά μας η διαφοροποίηση των δύο δομικών σχημάτων της «ΟΦ», δεν είναι δυνατόν να υιοθετηθεί εδώ κατά τον τρόπο που περιγράφηκε. Κατά συνέπεια δέχομαι ότι η θέση ΠΡΟΣΔ (Α-θέση) μαρτυρείται για όλες τις «ΟΦ», με τις ήδη επισημανθείσες συνέπειες, γενικεύοντας το σχήμα (1) σε όλες τις περιπτώσεις¹⁸.

3.2. Το θέμα της επιβολής περιορισμών κατά την μετακίνηση στην θέση ΠΡΟΣΔ είναι πιο πολύπλοκο, συνδέεται δε με την εξέταση των προτασόμενων όρων στην θέση αυτή (μορφή, πτώση, δομική θέση), καθώς και με τους παράγοντες — γενικούς, ειδικούς — που επιτρέπουν / αποκλείουν την πρόταξή τους (πραγματολογικοί, σημασιολογικοί, δομικοί) στις επί μέρους γλώσσες.

Αναφερόμενοι κατ' αρχήν στα συστατικά τα οποία μπορούν να απαντούν στην θέση ΠΡΟΣΔ της Α' στην ΝΕ διακρίνουμε τις εξής κατηγορίες:

- (α) ΟΦ σε γενική, στις ποικίλες λειτουργίες της (γενική κτητική, αντικειμενική, υποκειμενική, της ιδιότητος κ.λπ. κατά την παραδοσιακή ορολογία) που κυβερνώνται κατά τρόπο άμεσο ή έμμεσο από το όνομα κεφαλή¹⁹. Τα συστατικά αυτά μετακινούνται για λόγους έμφασης / αντιδιαστολής στην αρχή αφού έχουν προσλάβει πτώση και θεματικό ρόλο στην θέση τους στην Β-δομή, με βάση το όνομα-κεφαλή. Η πρόταξη της ΟΦ σε γενική και οι όροι υπό τους οποίους πραγματοποιείται δεν έχουν απασχολήσει συστηματικά την έρευνα. Βασικό χαρακτηριστικό πάντως άξιο επισημάνσεως είναι η παρατηρούμενη διαφοροποίηση των προτασόμενων συστατικών ως προς τον τύπο υπό τον οποίο απαντούν [+ / - ερωτηματικό], αλλά και ως προς την πτώση του ερωτηματικού²⁰.
- (β) ΟΦ ομοιόπτωτοι προς το όνομα-κεφαλή κυρίως αν δεχτούμε με τους Horrocks και Σταύρου ότι στην θέση ΠΡΟΣΔ προτάσσονται κατηγορίες όπως τα δεικτικά *αυτός, εκείνος*, ΕΠΙΘ ΦΡ και ΟΦ-προσδιοριστικά υπό την μορφή πάντοτε της λεξικής ΟΦ [- ερωτηματική]²¹. Τα συστατικά αυτά παράγονται, κατ' αυτούς σε θέση συμπληρώματος, προτάσσονται δε στην προ του ονόματος θέση για λόγους έμφασης / αντιδιαστολής²².
 - (15) αυτός ο άνθρωπος -
(από: ο άνθρωπος αυτός)
 - (16) η θεά της ομορφιάς, η Αφροδίτη -
(από: η Αφροδίτη, η θεά της ομορφιάς)
 - (17) καμαρωτός, ο Γιάννης προχώρησε στο δωμάτιο
- (γ) Συμπληρωματικά αναφέρω ότι δεν μαρτυρούνται στην ΝΕ παραδείγματα στα οποία η θέση ΠΡΟΣΔ κατέχεται από λεξική ΟΦ [+ / - ερω-

ηματική] που προέρχεται από βαθύτερα εξηρητημένη Πρόταση / ΟΦ:

(18) *διετύπωσε ποιον την άποψη ότι θα παντρευτεί η Κατερίνα t;
(από: διετύπωσε την άποψη ότι η Κατερίνα θα παντρευτεί τον Δημήτρη)

(19) *του Γιώργου το σπίτι του παππού t
(από: το σπίτι του παππού του Γιώργου)

Το γενικώτερο θέμα της επιβολής περιορισμών ή όρων κατά την μετακίνηση στην θέση ΠΡΟΣΔ καθώς και κατά την περαιτέρω πρόταξη του συστατικού στην αρχή της προτάσεως έχει ήδη απασχολήσει την έρευνα κατά την εξέταση των μετακινήσεων, γενικώς, και ειδικώτερα σε συνδυασμό με την δομή της ΟΦ.

Σημαντικά προς την κατεύθυνση αυτή υπήρξαν τα συμπεράσματα των Cinque (1980) και Giorgi - Longobardi (1991) με κύριο αντικείμενο διερεύνησης την ανάλυση της δομής της ΟΦ στην Ιταλική και Αγγλική. Οι βασικές διαπιστώσεις τους ως προς την πρόταξη όρου, αλλά και ως προς την περαιτέρω μετακίνησή του έξω από τα όρια της ΟΦ συνοψίζονται στα εξής:

- (i) Μόνον φράσεις που απαντούν στην προ του ονόματος-κεφαλής θέση ΠΡΟΣΔ μπορούν να εξαχθούν περαιτέρω, αφήνοντας ίχνος κυβερνημένο απέξω (ο κυβερνήτης είναι το Ρήμα) στην θέση αυτή.
- (ii) Οι μόνοι τύποι ΟΦ που μπορούν να τεθούν στην θέση ΠΡΟΣΔ είναι εκείνοι που χαρακτηρίζονται ως «κτητικά» [ross] με την πλέον γενική χρήση του όρου. Οι τύποι αυτοί παράγονται στην Β-Δομή ως συμπληρώματα του ονόματος σε πτώση γενική που πραγματώνεται διαφορετικά κατά περίπτωση²³. Τούτο, σε τελευταία ανάλυση, σημαίνει εγγενή περιορισμό της θέσης ΠΡΟΣΔ στα [+ κτητικά], όπου με το χαρακτηριστικό αυτό καθορίζονται οι διάφορες πραγματώσεις της γενικής πτώσης: προθετική εκφορά (of + NP αγγλ., di + NP ιταλικά) και τύποι κτητικών αντωνυμιών.

Παρά το γεγονός ότι η υιοθέτηση παρόμοιου περιορισμού ως προς το περιεχόμενο της θέσης ΠΡΟΣΔ ανταποκρίνεται στον μεγαλύτερο αριθμό των προτασσόμενων συστατικών της ΝΕ και θα μπορούσε, επί πλέον, να αποτελέσει επαρκές κριτήριο διαφοροποιήσεως μεταξύ αποδεκτών προτάσεων όπως η (3) και μη αποδεκτών όπως η (5), (6) και (7) — μόνον στην πρόταση (3) το ίχνος χαρακτηρίζεται από γενική και δεσμεύεται στην ίδια «ΟΦ» — δημιουργεί εν τούτοις ορισμένα προβλήματα. Αναλυτικότερα:

- (i) Παρόμοιος όρος δεν είναι περιγραφικά επαρκής εφόσον καλύπτει μέρος μόνον του συνόλου των δεδομένων της ΝΕ, όχι όμως και περιπτώσεις όπου η προτασσόμενη ΟΦ, ομοίωτη προς το όνομα-κεφαλή, πληροί διαφορετική λειτουργία (δηλώνει

«ιδιότητα»).

- (ii) Στο θεωρητικό επίπεδο, ο όρος «κτητικό» αρκετά ασαφής ως προς το περιεχόμενο (πρόκειται για σημασιολογικό ή συντακτικό φραγμό;) στερείται γενικότητας. Κατά συνέπεια, τουλάχιστο στην διατύπωση αυτή, εμφανίζεται *ad hoc* ώστε να μην μπορεί να υιοθετηθεί χωρίς επιφυλάξεις.

3.3. Από την μέχρι τώρα αναφορά μας στην δομή της «ΟΦ» και πιο συγκεκριμένα στον ιδιάζοντα χαρακτήρα της θέσης ΠΡΟΣΔ καταλήγουμε στα εξής. Η θέση ΠΡΟΣΔ κατ' αρχήν εν αντιθέσει προς την αντίστοιχη θέση της Πρότασης αποτελεί πεδίο προσγειώσεως ή πέρασμα για πρόταξη στην αρχή συστατικού προερχομένου αποκλειστικά από την ίδια την «ΟΦ». Υπάρχει εξάλλου περιορισμός ως προς την πτώση του προτασόμενου συστατικού²⁴ που δεν περιγράφεται όμως επαρκώς με την παρουσία πρόσθετου χαρακτηριστικού.

Οι διαπιστώσεις αυτές μας οδηγούν στην υπόθεση ότι η επιβολή περιορισμών κατά την μετακίνηση στην θέση ΠΡΟΣΔ της «ΟΦ» που δεν μαρτυρούνται για την αντίστοιχη θέση της Π θα μπορούσε να συσχετιστεί με το ιδιαίτερο χαρακτηριστικό της ΟΦ έναντι της Π: πιο συγκεκριμένα, με την ιδιότητά της να είναι πτωτικά χαρακτηρισμένη, γεγονός που συνεπάγεται την αναγωγή του θέματος στα πλαίσια της θεωρίας της πτώσης.

Σύμφωνα με την θεωρία της πτώσης όπως διαμορφώθηκε στο Πρότυπο της Κυβέρνησης και Αναφορικής Σύνδεσης (Chomsky 1981) κάθε ΟΦ χαρακτηρίζεται υποχρεωτικά ως προς την πτώση, η δε δήλωση των πτωτικών χαρακτηριστικών της πραγματώνεται σύμφωνα με καθολικές ή παραμετροποιημένες αρχές και αποτελεί προϋπόθεση για την απόκτηση θεματικού ρόλου. Κατά τις υπάρχουσες αναλύσεις, η πτώση σε μια ΟΦ «διηθείται» είτε στην προ του ονόματος θέση (ΠΡΟΣΔ) είτε στο όνομα-κεφαλή από όπου μπορεί να μεταφέρεται διά της συμφωνίας στους προσδιορισμούς του (ομοιόπτωτοι, σύμφωνα με την αρχή της κατηγορήσης), όχι όμως και προς τις δύο κατευθύνσεις (Giorgi - Longobardi 1991:103). Σύμφωνα με τα δεδομένα της «ΟΦ» στην ΝΕ ο πτωτικός χαρακτηρισμός της «ΟΦ» διηθείται στο όνομα-κεφαλή, η δε θέση ΠΡΟΣΔ, κατά τον περιορισμό της διττής διήθησης, παραμένει πτωτικά απροσδιόριστη, μπορεί δε να φιλοξενήσει συστατικό ήδη πτωτικά χαρακτηρισμένο με τους ειδικούς περιορισμούς που επιβάλλει για την περίπτωση αυτή ο πτωτικός χαρακτηρισμός της μητρικής «ΟΦ».

Σύμφωνα με μια τέτοια προσέγγιση, απαραίτητη προϋπόθεση για την πρόταξη όρου στην θέση ΠΡΟΣΔ της πτωτικά χαρακτηρισμένης «ΟΦ» είναι η υποχρεωτική του δέσμευση με το όνομα-κεφαλή, κατ' εσχάτην φερέα της πτώσης, σε μια από τις δύο σχέσεις: σε σχέση κυβέρνησης (πε-

ρίπτωση συμπληρώματος σε γενική), ή σε σχέση κατηγορήσης (περίπτωση προσδιορισμού ομοιόπτωτου προς το όνομα-κεφαλή). Μόνον υπό τους όρους αυτούς καθίσταται το προτασσόμενο συστατικό προσδιορισμο λειτουργικά στα πλαίσια της μητρικής «ΟΦ» χωρίς, επί πλέον, να δημιουργείται σύγχυση ως προς την πτώση μεταξύ της μητρικής «ΟΦ» και του προτασσόμενου συστατικού, σε περίπτωση κατά την οποία μαρτυρείται πτωτική διαφοροποίηση.

Σε οποιαδήποτε άλλη περίπτωση αποκλείεται εντελώς η παρουσία συστατικού [+ / - ερωτηματικού] στην θέση ΠΡΟΣΔ της «ΟΦ». Και τούτο εν αντιθέσει προς την αντίστοιχη θέση ΠΡΟΣΔ της Πρότασης (Π' ή ΣΔ'') η οποία, ως γνωστόν, αποτελεί πεδίο προσγειώσεως ή πέρασμα ερωτηματικής φράσης, εφόσον βεβαίως τηρούνται οι όροι που ρυθμίζουν γενικά τις μετακινήσεις και την σωστή κυβέρνηση των ιχνών.

Ο προβληματικός αυτός περιορισμός της «ΟΦ» ως προς την πρόταξη συστατικού [+ / - ερωτηματικού] στα όρια μόνον της κυβερνητικής του κατηγορίας (αποκλείεται έτσι κάθε πρόταξη συστατικού από βαθύτερα εξηρημένη Πρόταση / ΟΦ), θα μπορούσε, κατά την γνώμη μου, να αποδοθεί στην πρόσθετη επιβάρυνση που δημιουργεί για τα προτασσόμενα συστατικά ο πτωτικός χαρακτηρισμός της «ΟΦ».

Αναλυτικότερα: Η πρόταξη σε θέση ΠΡΟΣΔ ενός ερωτηματικού που δεν συνδέεται όμως με το όνομα-κεφαλή σε σχέση κυβέρνησης / κατηγορήσης και του οποίου ο κυβερνήτης βρίσκεται έξω από τα όρια της «ΟΦ» έχει τις εξής συνέπειες:

- (i) εσφαλμένη σύνδεση / σύναψη του προτασσόμενου συστατικού με το όνομα-κεφαλή σε σχέση κυβέρνησης όταν η πτώση το επιτρέπει (απαραίτητη προϋπόθεση η απουσία συμπληρώματος στο όνομα-κεφαλή). Στην περίπτωση αυτή πρόκειται για επανερμηνεία της λειτουργίας του συστατικού, η οποία εξαρτάται επί πλέον και από άλλους συντακτικούς (κοινοί περιορισμοί υποκατηγοριοποιήσεων και επιλογής), κειμενικούς και πραγματολογικούς παράγοντες. Έτσι, π.χ. στην πρόταση:
- (20) ο Πρόεδρος του ΠΑΣΟΚ εξέφρασε τίνος την επιθυμία να ενισχυθούν οι απεργιακές κινητοποιήσεις;
- (από: ο Πρόεδρος του ΠΑΣΟΚ εξέφρασε την επιθυμία να ενισχυθούν οι απεργιακές κινητοποιήσεις του ΕΑΣ)

Το ερωτηματικό (τίνος) στο γλωσσικό αίσθημα συνδέεται περισσότερο με το όνομα *επιθυμία*.

- (ii) το προτασσόμενο συστατικό παραμένει απροσδιόριστο στην θέση ΠΡΟΣΔ (ως προς την πτώση και τον Θ-ρόλο) χωρίς να μπορεί να συνδεθεί με το όνομα-κεφαλή για λόγους συντακτικούς - σημασιολογικούς.

Στην περίπτωση αυτή δημιουργείται επί πλέον παραβίαση του

πτωτικού φίλτρου (Chomsky 1981) εφόσον η ήδη πτωτικά χαρακτηρισμένη «ΟΦ» δέχεται αυτομάτως την νέα πτώση που επιβάλλει η θέση στην οποία εντάσσεται και που δεν μπορεί να είναι άλλη από την πτώση του ονόματος-κεφαλής.

Ανάλογη είναι ασφαλώς και η περίπτωση κατά την οποία στην θέση ΠΡΟΣΔ μαρτυρείται ίχνος από μετακίνηση (παραδείγματα 3, 5, 6, 7). Ξεκινώντας από την βασική διαπίστωση κατά την οποία ο περιορισμένος χαρακτήρας της πρόταξης στην «ΟΦ» αποδίδεται στον πτωτικό της χαρακτηρισμό και στους περιορισμούς που συνεπάγεται για την θέση ΠΡΟΣΔ, μπορούμε να υποθέσουμε ότι η αντιγραμματοκότητα των παραδειγμάτων (5), (6) και (7), έναντι του (3) οφείλεται στην παραβίαση της αρχής της μοναδικότητας της πτώσης (chain uniqueness principle)²⁵ στην πτωτική άλυσή που δημιουργεί το ίχνος από μετακίνηση στην θέση ΠΡΟΣΔ της Α'':

(21) ΕΡΩΤ ΦΡ_{i...} t_iⁿ... t_i³... t_i²... t_i¹

Και τούτο διότι στις περιπτώσεις αυτές (5, 6, 7) η πτώση του ίχνους από μετακίνηση που καθορίζεται από το ρήμα της εξαρτημένης έρχεται σε σύγκρουση με εκείνην που απαιτεί η θέση ΠΡΟΣΔ της Α'', σε θέση στην οποία εσφαλμένα μετακινήθηκε το ερωτηματικό. Το πρόβλημα αυτό δεν αντιμετωπίζεται όταν το μετακινούμενο ερωτηματικό προέρχεται από την ίδια «ΟΦ» (περίπτωση 3).

Για καλύτερη διευκρίνιση επανέρχομαι στα γνωστά παραδείγματα (3), (6) και (7) που επαναλαμβάνονται εδώ ως (22), (23) και (24), με επιπλέον ανάλυση της επίμαχης «ΟΦ» και καθορισμό του πτωτικού περιορισμού με ενδείξεις (πρβλ. σημ. 24):

(22) τίνος_i μου είπες [t_i³ [πως διάβασες [t_i² [το βιβλίο t_i¹]]]]];
ΣΔ' ΣΔ' A_i' A_i'

(23) *ποια εφημερίδα_κ ξέρεις [t_κ³ [τον κύριο [t_κ² [που διαβάζει t_κ¹]]]]];
A_i' A_i' ΣΔ' ΣΔ'

(24) τι_κ αμφισβητούν [t_κ³ [την άποψη_i [t_κ² [ότι υπο-
A_i' A_i' ΣΔ' ΣΔ'

στηρίζει το ΠΑΣΟΚ t_κ¹]]]]];

Στα ανωτέρω παραδείγματα παρατηρούμε τα εξής. Κατ' αρχήν η ακολουθία:

(22) τίνος...t_i³...t_i²...t_i¹

παρουσιάζει τα εξής χαρακτηριστικά: Το ερωτηματικό τίνος προέρχεται από την θέση t¹ στην βαθεία δομή όπου προσλαμβάνει πτώση και θεματικό ρόλο, σύμφωνα με τα ισχύοντα στην ΝΕ. Μετακινείται, εν συνεχεία, στην θέση ΠΡΟΣΔ της Α'', μετακίνηση απόλυτα θεμιτή, και από εκεί στην θέση ΠΡΟΣΔ της ΣΔ'' για να καταλήξει στην αρχή της πρότασης. Στην ακολουθία αυτή δεν παραβιάζεται σε καμία περίπτωση η αρχή της μοναδικότητας, με αποτέλεσμα να χαρακτηρίζεται η πρόταση πλήρως

πως αποδεκτή ως προς το σημείο αυτό.

Αντιθέτως, η μετακίνηση του ερωτηματικού στον κόμβο ΠΡΟΣΔ της Α' στα παραδείγματα (23), (24) δεν προσκρούει μεν στην Αρχή της Κενής Κατηγορίας, όπως έχει ήδη αναφερθεί, εφόσον τα ίχνη στην θέση αυτή είναι κυβερνημένα (το ρήμα της κυρίας κυβερνά εξίσου την εξαρτημένη πρόταση και τον ΠΡΟΣΔ), έρχεται όμως σε σύγκρουση προς τους όρους της Αρχής της Μοναδικότητας.

Σύμφωνα με το ανωτέρω δομικό σχήμα των προτάσεων η ερωτηματική φράση και στις δύο περιπτώσεις προέρχεται από την θέση t^1 στην βαθεία δομή, όπου προσλαμβάνει πτώση από το ρήμα της δευτερεύουσας, μετακινείται δε εν συνεχεία διαδοχικά από ΠΡΟΣΔ-σε-ΠΡΟΣΔ μέχρι την αρχή της προτάσεως. Ενώ η μετακίνηση στην θέση ΠΡΟΣΔ της ΣΔ' (t^2) δεν παρουσιάζει πρόβλημα — τα ίχνη στον κόμβο ΠΡΟΣΔ της Προτάσεως (Α'-θέση) διατηρούν τον πτωτικό χαρακτηρισμό που προσέλαβαν στην βαθεία δομή — η παρουσία του ίχνους t^3 στον κόμβο ΠΡΟΣΔ της Α' είναι προβληματική. Και τούτο διότι το ίχνος στην θέση αυτή με διαφορετική πτωτική ένδειξη από εκείνη της Α' (Α₁') είναι αποδεκτό μόνον εφόσον μπορεί να συνδεθεί με την θέση του συμπληρώματος του ονόματος-κεφαλής, πράγμα το οποίο δεν μπορεί να συμβεί στις περιπτώσεις αυτές (παρόμοια «δευτερογενής» σύνδεση θα απαιτούσε τουλάχιστον γενική).

4. Γενικές παρατηρήσεις

Συνοψίζοντας τα δεδομένα αναλύσεως καταλήγουμε στα εξής:

- (i) Το δομικό σχήμα της Α' («ΟΦ») και πιο συγκεκριμένα η παρουσία θέσης ΠΡΟΣΔ στην οποία θεωρητικά μπορεί να μετακινηθεί μια ερωτηματική φράση δεν καθιστά εξ ορισμού κάθε «ΟΦ» πέρασμα. Η θέση ΠΡΟΣΔ της Α' αποβαίνει πέρασμα, επιτρέποντας την εξαγωγή συστατικού έξω από τα όρια της «ΟΦ», μόνον εφόσον η μετακίνηση συστατικού στην θέση ΠΡΟΣΔ ανταποκρίνεται στις ισχύουσες αρχές της θεωρίας σε συσχετισμό με το δομικό σχήμα της κατηγορίας αυτής στην ΝΕ.
- (ii) Η μετακίνηση του ερωτηματικού στην θέση ΠΡΟΣΔ της Α' είναι δυνατή (το δυνατό ισοδυναμεί με αποδεκτή) μόνον όταν το μετακινούμενο συστατικό ανταποκρίνεται στον περιορισμό που χαρακτηρίζει την πρόταση στις «ΟΦ» της ΝΕ. Πιο συγκεκριμένα, μόνον εφόσον μπορεί να συσχετισθεί με το όνομα-κεφαλή με έναν από τους δύο τρόπους (μέσω κυβέρνησης - μέσω κατηγορήσης). Σε όλες τις άλλες περιπτώσεις η μετακίνηση της ερωτηματικής φράσης στην αρχή με παρουσία ενδιάμεσων ιχνών στις θέσεις ΠΡΟΣΔ

(ΠΡΟΣΔ της ΣΔ' και ΠΡΟΣΔ της Α') καταλήγει σε πρόταση αντιγραμματική. Και τούτο διότι με την παρουσία ίχνους στην θέση ΠΡΟΣΔ της Α' που δεν προέρχεται όμως από την θέση του συμπληρώματος του ονόματος-κεφαλής δημιουργείται επί πλέον σύγκρουση πτώσεων στην θέση αυτή (παραβίαση της Αρχής της Μοναδικότητας). Είναι επίσης αυτονόητο ότι η μετακίνηση αποκλείεται όταν η θέση ΠΡΟΣΔ είναι ήδη κατειλημμένη.

Με την προτεινόμενη ανάλυση προσπάθησα να δείξω γιατί δεν μπορεί να γίνει κατά την γνώμη μου αποδεκτός ο τρόπος με τον οποίο οι Horrocks - Σταύρου (1985, 1987) ερμηνεύουν την μετακίνηση της ερωτηματικής φράσης σε ονοματικές συμπληρωματικές προτάσεις, δεχόμενοι την παρουσία ίχνους από μετακίνηση στην θέση ΠΡΟΣΔ της Α' όπως ακριβώς συμβαίνει με τον αντίστοιχο κόμβο της Πρότασης (ΠΡΟΣΔ της ΣΔ'). Ανεξάρτητα από τον χαρακτηρισμό των εν λόγω προτάσεων, ο οποίος άλλωστε ποικίλλει (από πλήρως αποδεκτές ως αντιγραμματικές), η παρουσία ίχνους στην θέση αυτή αποδεικνύεται αδύνατη διότι δεν ανταποκρίνεται στο περιεχόμενο και την πτώση της συγκεκριμένης θέσης όπως καθορίζεται από τις αρχές της θεωρίας και τα συγκεκριμένα δεδομένα της υπό εξέταση γλώσσας.

Θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά από την θέση αυτή τον καθηγητή κ. G. Drachman και τις συνδέλφους Δ. Χειλά-Μαρκοπούλου και Γ. Κατσιμαλή για τις παρατηρήσεις και τα εποικοδομητικά σχόλια σε πρώιμη φάση του άρθρου. Φυσικά, οι όποιες ελλείψεις ή η γενικότερη θεωρητική τοποθέτηση βαρύνουν εμένα αποκλειστικά.

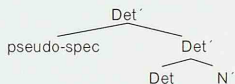
1. Ο συμβολισμός ανήκει στους Σταύρου - Horrocks 1985. Η κατηγορία έχει κατά καιρούς δηλωθεί ως ΦΑ (Horrocks - Σταύρου 1990) και ΠΡΟΣΔ' (Θεοφανοπούλου-Κοντού 1989:352). Ο αντίστοιχος αγγλικός όρος είναι Determiner Phrase βραχ. DP ή D'.

2. Πρόκειται για βραχογραφικό τρόπο απόδοσης του όρου Φράση Κλίσης (αγγλ. Inflectional Phrase, βραχ. IP ή I'). Η Φράση Κλίσης ανταποκρίνεται στην ενότητα «Πρόταση» χωρίς τον ΣΔ (παλαιότερος τρόπος δήλωσης Π).

3. Βραχυγραφικός τρόπος απόδοσης της Φράσης του ΣΔ (αγγλ. Complementizer Phrase, βραχ. CP ή C'), δηλ. της ενότητας «Πρόταση» (Π') που περιλαμβάνει και τον ΣΔ. Η κατηγορία αυτή έχει επίσης δηλωθεί ως ΣΦ «Συμπληρωματική Φράση» / Φράση Συμπληρώματος (Warburton-Philippaki και Παπαφίλη 1982· Θεοφανοπούλου-Κοντού 1989). Σημειωτέον ότι ο συμβολισμός αυτός απηχεί την ανάλυση της φραστικής δομής κατά το πρότυπο των Barriers (Chomsky 1986).

4. Τα «λειτουργικά χαρακτηριστικά» (Functional features) περιλαμβάνουν, κατά την ανάλυσή τους, την ονομαστική πτώση που προσδίδεται από την γραμματική κατηγορία ΧΡΟΝΟΣ / ΣΥΜΦΩΝΙΑ (κεφαλή I), την γενική που προσδίδεται από το στοιχείο 's (κεφαλή D) και το χαρακτηριστικό [+ WH] που προσδίδεται από την κεφαλή του ΣΔ (C).

5. Το προτεινόμενο σχήμα διαμορφώνεται κατ' αυτόν ως εξής:

Βασικό κριτήριο υπέρ της ανάλυσης αυτής αποτελεί, κατ' αυτόν, η δυνατότητα πολλαπλών προτάξεων, γεγονός που έρχεται σε αντίθεση με την ύπαρξη μοναδικής θέσης ΠΡΟΣΔ.

6. Πρβλ. αναλύσεις παραδειγμάτων όπως:

- (i) the city's destruction of the Romans
- (ii) the Romans' destruction of the city

με αντίστοιχη μετακίνηση της ΟΦ-υποκειμένου (ii) αντικειμένου (i) στην θέση Spec D' για να προσλάβουν πτώση (Fukui-Speas 1986:138-141). Η θέση αυτή για τα δεδομένα της Αγγλικής χαρακτηρίζεται ως Α-θέση.

7. Το παράδειγμα και η ανάλυσή του από τις Philippaki-Warburton - Παπαφίλη 1989:302.

8. Για την ανάλυση παρομοίων ονοματικών συμπληρωματικών (επί μέρους κατηγοριοποιήσεις, προβλήματα) βλ. Θεοφανοπούλου-Κοντού 1989.

9. Η παραγόμενη πρόταση είναι σαφώς αντιγραμματική παρά την παρουσία ίχνους στην θέση ΠΡΟΣΔ A'· εφόσον το ίχνος δεν είναι σωστά κυβερνημένο.

10. Η απόκλιση παρατηρείται ως προς τον χαρακτηρισμό των προτάσεων, αλλά και την επιλογή των κατηγοριών που λειτουργούν ως φραγμοί.

11. Τα παραδείγματα είναι αντιπροσωπευτικά των διαφόρων περιπτώσεων και ως τέτοια αναλύονται εδώ. Συστηματικότερη διαπραγμάτευση των επί μέρους περιπτώσεων βλ. στις ήδη αναφερθείσες αναλύσεις των αναφορικών και ονοματικών συμπληρωματικών προτάσεων.

12. Philippaki-Warburton - Παπαφίλη 1989:306.

13. Για την ανάλυση των προτάσεων αυτών βλ. Chomsky 1986:34· Fukui - Speas 1986:160· Horrocks - Stavrou 1987:106· Θεοφανοπούλου-Κοντού 1989:349· Philippaki-Warburton -

Παπαφίλη 1989:303-304, 312.

14. Για την διατύπωση της Αρχής της Κενής Κατηγορίας (βραχ. ΑΚΚ, αγγλ. ECP) βλ. Chomsky 1981:250 κ.εξ., 275 κ.εξ. 300 κ.εξ. Επίσης Lasnik - Uriagereka, 1988, κεφ. 4.

15. Το άρθρο στην πρόταση (5) δεν κυβερνά λεξικά, ούτε όμως και το όνομα στην πρόταση (6), εφόσον θεωρήθηκε (Chomsky 1986:316) ότι δεν προσδίδει θεματικό ρόλο.

16. Βλ. ιδιαιτέρως Lasnik - Uriagereka 1988.

17. Η ΟΦ έχει χαρακτηριστεί γενικώς νησίδα στις υπάρχουσες αναλύσεις μετακίνησης από δεδομένα διαφόρων γλωσσών. Ο χαρακτηρισμός αυτός συνδέεται με την ιδιότητά της να αποτελεί όρισμα (argument) στο οποίο δεν επιτρέπεται οποιαδήποτε προσάρτηση (Chomsky 1986:6) και κατά συνέπεια η παρουσία Α' θέσης (Manzini 1991:167) θεωρείται ανεπίτρεπτη.

18. Το προτεινόμενο σχήμα από την Manzini (1991), σύμφωνα με το οποίο η μεγίστη προβολή της κατηγορίας είναι η Χ' ενώ παράλληλα απουσιάζει παντελώς η θέση ΠΡΟΣΔ, πληροί μεν την προϋπόθεση να αποτελεί η «ΟΦ» φραγμό στην μετακίνηση, δεν ανταποκρίνεται όμως στα συγκεκριμένα δεδομένα της ΝΕ σύμφωνα με τα οποία υπάρχει πάντοτε η δυνατότητα της πρόταξης.

19. Αναφέρονται στις δομικές θέσεις που καταλαμβάνει, κατά περίπτωση, η ΟΦ σε γενική. Το θέμα δεν έχει απασχολήσει την έρευνα σε όλη του την έκταση. Μεταξύ των αναλύσεων βλ. Tsamadou 1984, Καρανάσιος 1990 και κυρίως Σταύρου (1990α), η οποία όμως δεν διαφοροποιεί ως προς την δομική θέση τα διάφορα συμπληρώματα. Συστηματική ανάλυση της δομής της ΟΦ με αναφορά στις διάφορες δομικές θέσεις των συμπληρωμάτων τους βλ. στους Giorgi - Longobardi 1991.

20. Όταν το συμπλήρωμα δηλώνει «κτήση» (κτητική), τον δράστη (υποκειμενική), και το αποτέλεσμα της ενέργειας (αντικειμενική) μπορεί να προτάσσεται ως [+/- ερωτηματικό] σε πτώση γενική:

- (i) της πόλης η καταστροφή - από τους εχθρούς
(από: η καταστροφή της πόλης από τους εχθρούς)
- (ii) τίνος η καταστροφή - από τους εχθρούς;
- (iii) του παππού το σπίτι -
- (iv) τίνος το σπίτι -;
- (από: το σπίτι του παππού)
- (v) των φυτών η αύξηση -
- (vi) ποιανών η αύξηση -;
- (από: η αύξηση των φυτών)

Αντιθέτως όταν το συμπλήρωμα δηλώνει ιδιότητα παρατηρείται απόκλιση μεταξύ των περιπτώσεων ως προς την δυνατότητα πρόταξης, γενικώς, και ειδικώτερα ως προς την πτώση και τον τύπο με τον οποίο απαντά το προτασσόμενο συστατικό [+/- ερωτηματικό]. Παραθέτω χαρακτηριστικά παραδείγματα:

(α) Η πρόταξη ως λεξική ΟΦ [- ερωτηματική] είναι προβληματική έως αδύνατη:

- (vii) *επαφής φακοί -
(από: φακοί επαφής)
- (viii) ? ινσουλίνης ενέσεις δεν κάνουν όλοι οι διαβητικοί

(β) Η πρόταξη ως λεξική ΟΦ [- ερωτηματική] είναι δυνατή. Ως ερωτηματική μαρτυρείται μόνο με το απροσδιόριστο τι (και αυτό με περιορισμούς):

- (ix) γυμναστικής / *τίνος / τι φόρμα αγόρασες -;
- (από: αγόρασες φόρμα γυμναστικής)
- (x) *τι ένα φλυτζάνι αγόρασες -;
- (από: αγόρασα ένα φλυτζάνι του καφέ)

21. Στην κατηγορία αυτή θα μπορούσαν ακόμη να ενταχθούν παραδείγματα όπου το προσ-

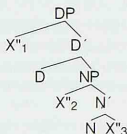
διοριστικό / συμπλήρωμα δηλώνει ιδιότητα και εκφέρεται ομοιόπτωτα με το όνομα κεφαλή:

(i) τρία χρόνια φυλάκιση

(ii) φυλάκιση τρία χρόνια

Η πρόταξη, εντούτοις, στις περιπτώσεις αυτές είναι προβληματική εφόσον τα δεδομένα είναι αμφισβητήσιμα ως προς την αρχική θέση του προτασσόμενου συστατικού, το γενικότερο δομικό σχήμα, αλλά και την σχέση του προσδιοριστικού / συμπληρώματος προς το όνομα-κεφαλή (βλ. Catsimali 1990 332:342). Χαρακτηριστική είναι επίσης στις περιπτώσεις αυτές η απουσία οριστικού άρθρου.

22. Το σχήμα της «ΟΦ» σύμφωνα με την ανάλυσή τους (Σταύρου - Horrocks 1990 β, Σταύρου 1990 α διαμορφώνεται ως εξής:

Το περιεχόμενο των διαφόρων θέσεων (X''_1 , X''_2 , X''_3) προσδιορίζεται, κατ' αυτούς, ως εξής: Η θέση X''_1 είναι μη οργανική θέση, στην οποία προτάσσονται για λόγους έμφασης συστατικά της θέσης X''_3 . Η θέση X''_2 είναι η κατ' εξοχή θέση των Επιθ. Φρ. Στην θέση X''_3 , τέλος, περιλαμβάνονται (i) ΟΦ-συμπληρώματα του ονόματος, σε γενική υποχρεωτικά (ii) Επιθ. Φρ. που αν παραμείνουν στην θέση αυτή λειτουργούν ως κατηγορηματικοί προσδιορισμοί (iii) το δεικτικό αυτός και (iv) ΟΦ που λειτουργούν ως προσδιοριστικά. Τα ανωτέρω συστατικά για λόγους έμφασης / αντιδιαστολής μπορούν να προτάσσονται επίσης στην θέση X''_1 .

23. Πρόκειται, κατά την ανάλυσή τους, για την αφηρημένη πτώση οι επί μέρους πραγματώσεις της οποίας ποικίλλουν κατά γλώσσα.

24. Ο ανωτέρω περιορισμός θα μπορούσε συμβατικά να τυποποιηθεί ως εξής:

* [ΠΡΟΣΔ_j [...]]

A''_i A''_j

εκτός αν [ΠΡΟΣΔ_j [...O_i/j → t_j]]

A''_i A''_j

Και αναλυτικά: Αν τα i και j δηλώνουν πτωτική ένδειξη της A'' και του ΠΡΟΣΔ αντιστοίχως, η μόνη περίπτωση κατά την οποία δικαιολογείται η παρουσία συστατικού στην θέση ΠΡΟΣΔ με διαφορετική πτωτική ένδειξη από εκείνη της μητρικής «ΟΦ» είναι εκείνη κατά την οποία το προτασσόμενο συστατικό κυβερνάται από το όνομα-κεφαλή της ίδιας «ΟΦ» προσδιορίζόμενο πτωτικά απ' αυτό. Το σχήμα $O_i/j \rightarrow t_j$ δηλώνει ότι το O με πτώση i προσδίδει πτώση j στο συμπλήρωμά του.

25. Σύμφωνα με την αρχή αυτή (Radford 1988:58):

«Κάθε διαδοχή στοιχείων που προέρχεται από μετακίνηση έχει ένα μοναδικό σύνολο γραμματικών χαρακτηριστικών: μια μοναδική πτώση και έναν μοναδικό θεματικό ρόλο».

Η αρχή της μοναδικότητας πτώσεως / θεματικού ρόλου σε μια παρόμοια άλυση αποτελεί αναγκαίο όρο της ορθότητας της παραγωγής μιας προτάσεως με μετακίνηση εφόσον σύγκρουση πτώσεων / θεματικών ρόλων σε ένα ή περισσότερα σημεία σημαίνει αυτόματα παραβίαση της αρχής αυτής και χαρακτηρισμό της ακολουθίας ως αντιγραμματικής. Επί πλέον απηχεί τον τρόπο λειτουργίας του κανόνα μετακίνησης και τους όρους στους οποίους υπακούει. Έτσι, στην ανωτέρω ακολουθία (21) η ΕΡΩΤ ΦΡ στην αρχή της προτάσεως, σε A'' -θέ-

ση, προέρχεται από την θέση t^1 στην βαθεία δομή (θέση κυβερνημένη) όπου προσλαμβάνει πτώση και θεματικό ρόλο, η δε διαδοχική της μετακίνηση μέχρι την αρχική θέση (E-θέση), από ΠΡΟΣΔ-σε-ΠΡΟΣΔ- απεικονίζεται με την παρουσία διαδοχικών ιχνών t^2 , t^3 , t^n τα οποία είναι φορείς της πτώσης και του θεματικού ρόλου που προσδόθηκε αρχικά στην ΕΡΩΤ ΦΡ με βάση την λεξική κυβέρνηση και που μεταβιβάζονται αυτομάτως με την μετακίνηση, όπως δηλώνεται τυπικά από την κοινή ένδειξη.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Abney S. 1986: «Functional Elements and Licensing». Στο GLOW Newsletter, αρ. 16. Περίληψη ανακοίνωσης για το 9ο GLOW Colloquium, 7-10 Απριλίου 1986 (Βαρκελώνη - Girona).
- Catsimali G. 1990: *Case in Modern Greek: Implications for clause structure*. Univ. of Reading Ph.D.diss (αδημ.).
- Chomsky N. 1981: *Lectures on Government and Binding*. Dordrecht, Holland: Foris Publications.
- Chomsky N. 1982: *Some Concepts and Consequences of the Theory of Government and Binding*. Cambridge, Mass.: M.I.T. Linguistic Inquiry Monograph, 6.
- Chomsky N. 1986: *Barriers*. Cambridge, Mass.: M.I.T. Linguistic Inquiry Monograph, 13.
- Cinque G. 1980: «On Extraction from NP in Italian». *Journal of Italian Linguistics* 5, 47-99.
- Drachman G. 1985: «Language Universals - the two approaches». Στο Pieper και Stickel (εκδ.). *Studia Linguistica Diachronica et Synchronica*. Berlin: Mouton de Gruyter, 175-201.
- Drachman G. 1988: *Θεωρία του Χ τονούμενου και Πτώση* (σημειώσεις από το Σεμινάριο στην Θεωρία της Συντάξεως - Μάρτιος 1988, Παν/μιο Αθηνών).
- Efthymiou E. 1986: *Some Aspects of Pronominalization in Modern Greek*. Universität Salzburg. Ph.D.diss (αδημ.).
- Fukui N. 1986: *A theory of Category projection and its applications*. M.I.T. Ph.D.diss (αδημ.).
- Fukui N. - M. Speas 1986: «Specifiers and Projection». Στο M.I.T. *Working Papers in Theoretical Linguistics*, Τόμ. 8, Fukui, N. - T. R. Rapoport και E. Sagey.
- Giorgi A. - G. Longobardi 1991: *The Syntax of Noun Phrases: Configuration, parameters and empty categories*. Cambridge Univ. Press.
- Horrocks G. - M. Σταύρου 1985: «Η θεωρία των δεσμεύσεων και το Ελληνικό συντακτικό: ενδείξεις για μετακίνηση της ερωτηματικής (ή αναφορικής) λέξης μέσα στην ΟΦ». *Μελέτες για την Ελληνική*

- Γλώσσα, Θεσσαλονίκη, 199-220.
- Horrocks G. - M. Σταυρου 1987: «Bounding theory and Greek Syntax: Evidence for wh-movement in NP». *Journal of Linguistics* 23, 79-108.
- Θεοφανοπούλου-Κοντού Δ. 1989: «Δομές της Σύνθετης ΟΦ και μετακίνηση στην ΝΕ». *Μελέτες για την Ελληνική Γλώσσα*, Θεσσαλονίκη 1989, 337-354.
- Καρανάσιος Γ. 1990: «Η προτασική προοπτική της ονοματικής φράσης». *Μελέτες για την Ελληνική Γλώσσα*, Θεσσαλονίκη, 175-194.
- Koster J. 1987: *Domains and Dynasties: The radical autonomy of Syntax*. Dordrecht, Holland: Foris Publications.
- Lasnik H. - M. Saito 1984: «On the Nature of Proper Government». *Linguistic Inquiry* 15, 235-289.
- Lasnik H. - J. Uriagereka 1988: *A Course in G.B Syntax: Lectures on Binding and Empty Categories*. Cambridge, Mass.: MIT.
- Manzini M. R. 1992: *Locality*. M.I.T. Press (υπό εκτύπωση). Οι παραπομπές από το φωτοτυπημένο αντίτυπο.
- Philippaki-Warbuton I. - Α. Παπαφίλη 1989: «Το πρόβλημα της κατηγοριοποίησης των συμπληρωματικών προτάσεων και η θεωρία των δεσμεύσεων στα Νέα Ελληνικά». *Μελέτες για την Ελληνική Γλώσσα*, Θεσσαλονίκη, 293-313.
- Radford A. 1988: *Transformational Grammar: A first course*. Cambridge Text Books in Linguistics.
- Rothstein S. 1988: «Subjacency, the ECP and the formation of chains». Στο GLOW Newsletter, αρ. 20. Περίληψη ανακοίνωσης για το 11ο GLOW Colloquium, 28-30 Μαρτίου 1988.
- Speas M. 1986: *Adjunctions and Projections in Syntax*. M.I.T. Ph.D.diss (αδημ.).
- Σταύρου Μ. 1990 α: «Nominal apposition: more evidence for the DP analysis of 'NP'». Υπό εκτύπωση στο John Payne (εκδ.) «*Empirical Approaches to Language Typology*». Mouton de Gruyter.
- Σταύρου Μ. - G. Horrocks 1990 β: «Εγκλιτικές και δεικτικές αντωνυμίες μέσα στην 'ΟΦ'». *Μελέτες για την Ελληνική Γλώσσα*, Θεσσαλονίκη, 225-245.
- Tsamadou Ir. 1984: *Le Génitif en Grec Moderne*. Univ. de Paris VII. Ph.D.diss. 3ème Cycle (αδημ.).

SUMMARY

D. Theophanopoulou-Kontou, *"NP" Structure and wh-movement*

The aim of this paper is to challenge the view supported by Horrocks and Stavrou (1985, 1987) that Spec position (under DP analysis), equivalent to Spec position of CP, constitutes a landing side for any wh-movement so that «In Greek wh-phrases may be adjoined to a non argument position in NP». This assumption, eliminating the «islandhood» of NP leads to incorrect predictions as far as distant wh-movement is concerned.

On the basis of a DP analysis of wh-constructions in MG it is argued in this paper that:

- (i) Spec DP position is strictly constrained for wh-movement, being a landing side only for a wh-prase (lexically expressed / empty), obeying to local binding and having a specific relation to the head N (case / Θ -role marking).
- (ii) the expressed restrictions can be attributed to the case marking of the matrix «NP» which percolating down to the head N turns it into a case island excluding from Spec DP position any wh-phrase not bound to the head N by government (genitive) or predication relation (identity of case with the head N).

The above assumptions correspond to the towfold function of «NP», permitting / preventing any wh-movement from Spec DP position

(τίνας_i μου είπες [_i³ πως διάβασες [_i² το βιβλίο _i¹]]) vs

τι_i αμφισβητούν [_i³ την άποψη [_i² ότι υποστηρίζει το ΠΑΣΟΚ _i¹]].

Moreover they are descriptively adequate since the presence of a wh-phrase on the Spec DP position has been determined (permitted / excluded) by general principles of the Grammar (case assignment, case filter, case uniqueness principle), the postulation of a special feature [+Poss], being, thus, unnecessary.

